

LBRIS

We know
books

Philippe Lefebvre

*Afirmații intempestive
ale Bibliei despre familie*

Traducere din limba franceză de Marian-Răzvan Minciu
Cuvânt-înainte de Pr. Victor-Lucian Georgescu

Spandugino

Histoire d'un mythe, Paris, Beauchesne, 2010,
pp. 22-79.

„L'exigence des noces. Hommes et femmes dans la
Bible”, *Études*, t. 418, 2013/3, pp. 351-361.

„Des femmes, des hommes et la manifestation du
Dieu Trinité. Études d'Ancien Testament”, *Carmel*,
n° 145, *Masculin et féminin devant Dieu*, septembre
2012, pp. 9-23.

Cuprins

Cuvânt-înainte.....	7
Introducere. <i>Să invităm cuvântul biblic</i>	13
1. Atelier.....	19
<i>Ateliere de confruntare</i>	22
<i>Totul începe cu atelierul cuvântului</i>	
<i>[lui Dumnezeu]</i>	23
<i>Pe pipăite, pe băjbăite</i>	25
<i>Scriptura – parteneră de reflecție</i>	26
<i>Cuvântul în mișcare</i>	28
<i>Afirmații intempestive</i>	30
<i>Talanții</i>	32
2. A aduce rod.....	35
<i>„Fiți rodnici”</i>	37

Sădiți în Dumnezeu.....	39
Iosif, figură a cititorului?.....	41
A face răul prin bine.....	42
Asemănare.....	44
3. Mitologii, mitomanii cu privire la familie.....	47
Familia în pericol... de mult timp.....	49
Înainte și mai înainte de înainte.....	51
„Exterminați toate aceste brute”.....	52
Miturile despre familie și propagatorii lor mitomani...54	
Eliberare biblică.....	57
4. Tradiția.....	61
Tradiția: cum să cuvântăm prin intermediul cuvântului [lui Dumnezeu].....	64
Să ne jucăm!.....	65
Sfântul Ieronim și gândirea complexă.....	67
Tradiție și discuție.....	70
Familia prostituatei, prefigurare tradițională a Bisericii.....	72
5. Refacerea parcursului.....	77
Familia lui Iisus la Luca.....	80
Familia și tradițiile ei.....	83
Pentru o folosire mai tradițională a tradiției.....	85

6. Scriptura: memoria noastră de familie.....	89
Fără metodă.....	92
A fi binecuvântat.....	93
Cei ce acceptă binecuvântarea... și ceilalți.....	94
Binecuvântarea împărtășită.....	95
Ambianță de familie la Nazaret?.....	97
7. Ce este un text biblic?.....	101
Trei aspecte constitutive.....	104
8. Scriptura ne derutează. Familia exotică.....	109
Fără o continuitate clară.....	111
Două exemple.....	112
Chiar în Scriptură sunt lumi discontinue.....	115
Moise, omul cu trei naționalități.....	116
Dumnezeu vine de mai departe.....	118
Ce concluzie să tragem din toate acestea?.....	119
9. Scriptura ne mișcă din loc. Familia regândită.....	123
Un exemplu: itinerariul pe care-l propune un text.....	126
O femeie adulteră... dar unde este bărbatul adulter?.....	127
Acuzația.....	128
Bărbați adulteri.....	130
Textul ca „demers”.....	131

Ceea ce arată textul:

<i>Dumnezeu, „veriga care lipsește”</i>	132	
10. Scriptura ne vorbește în ecouri.		
Lumini multiple asupra familiei.....	135	
Înlănțuiri de istorisiri până la Hristos.....	138	
Sensul textelor aflate în relație.....	141	
Un exemplu: legile referitoare la căsătorie.....	142	
11. Critică.....		145
Privirea critică a Scripturii.....	148	
Abuzatorii nu sunt nici bărbați, nici femei.....	149	
Critica adusă condiției femeilor.....	152	
Cum tratăm o femeie, așa Îl tratăm și pe Dumnezeu.....	154	
Sfânta Familie: model critic.....	155	
Denunțarea stereotipurilor.....	156	
12. Chestiuni care supără.....		159
„Învățătura” lui Iisus despre familie.....	162	
Căsătoria și nunta.....	164	
Situații familiale și Dumnezeu în centrul lor.....	168	
Divorțatii recăsătoriți.....	171	
→ Repudierea femeilor.....	172	
→ Întâlnirile prin tatonare.....	172	

→ „Calea dreptului” (Psalmul 1:6).....	175	
→ Hristos Mirele.....	176	
Situția clericilor.....	178	
Concluzie. Nu este atât de greu!.....		183
Bărbat, femeie: despre ce, despre cine vorbim?.....	185	
Iisus și familia.....	188	
Chestiunea T(t)atălui.....	189	
Prea complicat?.....	193	
Exegeți fără să știe.....	195	
Tachinare.....	196	
Cărți și articole ale autorului în legătură cu tema familiei.....		201

Dragă cititoare, dragă cititor, dacă ar trebui să definesc această cărticică, aş spune că e vorba de un atelier și totodată de o pledoarie pentru a forma atelier. Să mă fac înțeles. Biserica Catolică a chemat recent la o largă reflecție asupra familiei, care a ocazionat două sinoade (2014 și 2015), iar apoi o exortatie apostolică a Papei Francisc despre iubirea în sânul familiei: *Amoris laetitia* (19 martie 2016). Pe de altă parte, în diferite țări – cu precădere în Franța – au avut loc discuții despre familie și în societatea civilă. În 2012-2013, Franța a fost teatrul unor ample manifestații: unele revendicând o legislație ca să permită căsătoria civilă cuplurilor de același sex, altele opunându-i-se. Paradele de „Căsătorie pentru toți” s-au confruntat cu acelea de „Manifestație pentru toți”, care combăteau acest proiect. Erau creștini implicați în ambele grupuri, fără îndoială mai mulți în cel de-al doilea. În 2015, apărea în Franța o carte scrisă la îndemnul Monseniorului Brunin, președintele Consiliului Familie și Societate: *La Vocation et la mission de la famille dans*

*l'Église et dans le monde contemporain: 26 théologiens répondent*¹ (Bayard, 2015). Această carte, la care am participat, reunea persoane specializate în diferite discipline teologice: Vechiul și Noul Testament, Morală, Dogmatică, Liturgică... Fiecare avea de răspuns, în câteva pagini, la două sau trei întrebări.

Ateliere de confruntare

Nu știu ce impact a avut această lucrare care a fost repede tradusă în italiană. În orice caz, m-a impulsionat să fac ceea ce tot încercam de multă vreme: grupuri de lucru, ateliere care reunesc creștini de tot felul, care să reflecteze, cu Scriptura în mână, asupra câtorva mari întrebări care sunt adresate credinței – cu privire la familie, în special. Cuvântul *atelier* indică faptul că reflecția nu este încheiată, că este în desfășurare și că solicită opinii contradictorii, interpelări, dispute. Folosind acest ultim termen, fac aluzie la acea *disputatio* medievală, care pune fața în față teologi cu opinii diferite, fiecare având obligația să-și justifice punctul de vedere și să contribuie la călăuzirea participanților către mai mult adevăr. De altfel, această *disputatio* medievală devine un mod de gândire,

¹ *Vocația și misiunea familiei în Biserică și în lumea contemporană: 26 de teologi răspund (n. trad.).*

chiar și atunci când nu există o confruntare organizată. Cu privire la cutare sau cutare întrebare, teologul este obligat să facă lista răspunsurilor deja schițate, după care să găsească în Scriptură un temei care să permită înțelegerea întrebării într-un mod mai aprofundat și să ofere un răspuns ținând cont de opiniile emise. Poate că nu trebuie, în cazul nostru, să stabilim proceduri la fel de sofisticate – deși... –, însă cel puțin să ne întâlnim mai des ca să citim texte biblice legate de întrebarea pusă – aceea a familiei, care ne va preocupa aici. Faptul că niște creștini având origini și tendințe diferite sunt adunați de către cuvântul lui Dumnezeu ca să cugete împreună cu el asupra a ceea ce le dă viață, poartă un nume tehnic: Biserica!

Totul începe cu atelierul cuvântului [lui Dumnezeu]

În ziua învierii, Hristos își instruiște ucenicii spre ascultarea atentă a Scripturii, pentru ca ei să înțeleagă, „din toate Scripturile, cele despre El” (Luca 24:27). Acestor parcursuri biblice, care nu sunt deloc evidente pentru ucenicii cu pricina, li se adaugă, bineînțeles, frângerea pâinii, rugăciunea și faptele de milostenie. Însă fără această chemare a cuvântului care „deschide mintea” (cf. Luca 24:45) nu există credință luminată, aflată, în

mod autentic, în căutarea unui adevăr de viață-dătător. În același capitol din Evanghelia după Luca, înainte ca ucenicii să fie astfel inițiați să se adune în jurul cuvântului, femeile au înțeles deja. Când au sosit la mormânt, dis-de-dimineată, au întâlnit „doi bărbați în veșminte strălucitoare” (Luca 24:4), care le-au îndemnat să-și aducă aminte de cuvintele lui Hristos. „Atunci, ele și-au adus aminte de cuvintele” Lui (Luca 24:6-8). La Luca, femeile din dimineața învierii nu îl întâlnesc pe Hristos cel înviat: Cuvântul sălășluiește deja în ele și se arată când ele și-L reamintesc ca pe un cuvânt prezent, adevărat. Cuvântul lui Dumnezeu este propus de Hristos în abundența sa: trebuie parcurși „Moise și toți profeții” (cf. Luca 24:27), „Legea lui Moise, Profeții și Psalmii” (cf. Luca 24:44). Iată încotro – înspre cine – Iisus îi conduce pe ai Săi pentru ca ei să perceapă realitatea despre a cărei împlinire, plenitudine ei vor trebui să dea mărturie.

Dacă avem întrebări urgente sau care ne frământă în legătură cu familia în ziua de azi, suntem deci chemați, bărbați și femei deopotrivă, în rândul martorilor învierii, să urmărim familia de-a lungul întregii Scripturi, ca să găsim acolo viața. Reuniți frățește, în acest fel, prin Hristos, poate că vom trăi împreună o nouă experiență de familie.

Pe pipăite, pe băjbâite

Vorbind de atelier, nu mă gândesc la realizarea unei structuri precise – fiecare grup se organizează cum vrea și cum poate; mă gândesc la duhul acestui atelier al cuvântului [lui Dumnezeu] pe care Hristos îl pune în practică încă din ziua învierii și îl dezvoltă printre ucenicii Săi timp de patruzeci de zile. Tot potrivit lui Luca, la începutul celei de-a doua lucrări a Lui, Faptele Apostolilor, Iisus petrece împreună cu ucenicii Săi timp de patruzeci de zile „vorbind cele privitoare la Împărăția lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 1:3); de asemenea, El spusese „cele privitoare la El” (Luca 24:27) – expresia este aceeași – celor doi călători spre Emaus, în seara învierii Sale, parcurgând Scriptura împreună cu ei. Când Hristos vorbește și descoperă adâncurile tainei, face aceasta în numele Scripturii, cu ea și prin ea.

Să notăm încă un lucru cu privire la aceste conversații ale lui Iisus cu apropiații Săi: ambianța care domnește este întotdeauna simplă, fără echivoc. Iisus nu ezită să-și muștruluiască ucenicii la nevoie (Luca 24:25) și ei îi pun întrebări fără să se teamă (Faptele Apostolilor 1:6). Se vorbește despre înviere, despre Duhul Sfânt care urmează să vină, despre sosirea Împărăției lui Dumnezeu, dar acestea nu sperie pe nimeni; ei au chiar dreptul de

a nu pricepe imediat și de a pune întrebări nepotrivite. Au dreptul să vorbească, să își povestească experiența proprie și neajunsurile – e chiar indicat: Iisus le permite celor doi însoțitori cu care călătorește să vorbească îndelung, înainte de a lua El însuși cuvântul (Luca 24:17-24). Iată încă o învățătură pentru noi. Atelierul cuvântului [lui Dumnezeu] nu are de-a face cu pudibonzii, cu atoștiutorii, cu bigoții, cu cei cu gura înțepenită și limbă de lemn.

Scriptura – parteneră de reflecție

Există deja – și este îmbucurător – multe grupuri biblice. Această cărticică nu inventează nimic, nu preconizează nimic care nu există deja, însă, cu prilejul întrebărilor foarte actuale cu privire la familie, ea ne propune nu doar să studiem împreună Scriptura, să învățăm să o cunoaștem mai bine, ci, mai mult, să o considerăm drept o parteneră a reflecției. Această ultimă expresie va părea exagerată celor pentru care Scriptura este o operă depășită sau tulburătoare; dimpotrivă, ea va părea modestă pentru credincioșii care consideră Scriptura drept fundament al credinței lor. Dar îmi place această formulă: „Scriptura ca parteneră a reflecției”. La prima vedere, acest mod de a o desemna nu este captivant, cuceritor: de

altfel, vom vedea că Scriptura este scrisă în așa fel încât nu putem să o fluturăm ca pe o armă atunci când vrem să avem dreptate. Apoi, această locuțiune ne sugerează că trebuie să reflectăm – ceea ce e o activitate întotdeauna recomandabilă – și că nu reflectăm singuri: alte persoane caută pe băjbâite în jurul nostru, altele au reflectat înainte de noi. Orice ucenic în ale reflecției este deci chemat la un parteneriat extins, în spațiu și timp.

Când învățăm la gimnaziu sau la liceu, profesorii îi evocă pe „clasici”, acei autori care și-au pus amprenta, în mod decisiv, asupra creației literare, filozofice... Ne raportăm la ei ca la niște fondatori, oameni care rămân educatori și care au încă ceva să ne spună. Să ne gândim, în bătrâna noastră Europă, la Homer, la Platon, la Vergiliu, și la încă mulți alții ale căror opere primesc denumirea de „clasice”¹. Scriptura este un clasic. Ea este mult mai mult decât atât pentru credincioși, este de o altă natură. Dar dacă deja, în practica de toate zilele, o considerăm ca pe una dintre acele voci care ni se alătură și ne învață, ne vom transforma puțin câte puțin felul de a fi și de a gândi. Regret uneori că în colecțiile pentru școală și universitate, în care fiecare volum abordează o temă

¹ Am putea citi frumoasa carte a lui Pierre Judet de La Combe, *L'Avenir des Anciens. Oser lire les Grecs et les Latins* [Viitorul anticilor. Curajul de a-i citi pe greci și pe latini], Paris, Albin Michel, 2016.

specifică (timpul, orașul, nebunia, puterea, copacii etc.), nu se trimite mai des la Scriptură, care ar avea multe să ne spună, cu atât mai mult cu cât mulți dintre autorii „clasici” menționați în aceste volume s-au inspirat din ea. Prin urmare, în reflecțiile pe care le putem avea între noi și în compania autorilor mai vechi, Scriptura își are locul său. Scriitorii biblici, inspirați de Duhul lui Dumnezeu, ne vorbesc, ne animă, ne fac propuneri pentru a ne provoca să percepem lucrurile într-o lumină nouă; ei înșiși nu încetează să-și pună întrebări și se interpelează unii pe alții chiar în corpusul Scripturilor. Voi reveni în mai multe rânduri asupra acestui punct crucial: Scriptura este ea însăși dezbateră, dialog, repunere permanentă în discuție, reunire a unor gânditori foarte diferiți.

Cuvântul în mișcare

Ne imaginăm uneori că Scriptura, în calitate de scriere sfântă, formulează adevăruri imuabile, niciodată susceptibile de a fi discutate. Ar fi sfânt, într-un fel, ceea ce ar trebui „venerat fără a fi înțeles”. Când însă citim constant Scriptura, când o ascultăm, când o studiem individual sau cu alții, ne dăm seama că aceste concepții ciudate cad de la sine. Acest lucru se verifică în mod cu totul special, așa cum vom vedea pe îndelete, în privința afirmațiilor

despre familie. Unul din articolele Decalogului – ansamblul celor zece porunci date de Dumnezeu – stipulează că trebuie „să-ți cinstești tatăl și mama” (Exod 20:12; Deuteronom 5:16); această ultimă expresie nu este, de altfel, decât începutul poruncii în discuție, care ar trebui studiată în integralitate. În altă parte însă, chiar în același corpus de texte, Dumnezeu le cere celor pe care îi cheamă să-și părăsească părinții. Mai târziu, Iisus ia parte la dezbateră și afirmă că pentru a putea să-L urmăm, trebuie să ne „urâm tatăl și mama” precum și toate rudele (cf. Luca 14:26). Prin urmare, trebuie oare să ne cinstim părinții (și, în acest caz, ce înseamnă mai exact verbul pe care îl traducem prin „a cinsti”?), trebuie oare să-i părăsim? Există un fel de a-i părăsi care le-ar face cinste? Și ce poate oare să însemne această ură pe care orice ucenic al lui Hristos trebuie să o simtă față de părinții săi? Prin acest scurt exemplu, vedem că este imposibil să elaborăm sloganuri univoce și intangibile, plecând de la Scriptură.

Asta ar însemna oare că totul rămâne nedefinit, că un adevăr se învecinează cu altul care i s-ar opune, într-un talmeș-balmeș incoerent? Deloc. Aceste elemente, aparent disparate, se îmbină unele cu altele, se potrivește între ele, lămuresc diferite aspecte inerente realității în cauză. Astfel, există o vreme pentru a fi împreună și o vreme pentru a părăsi și, cum spune Eclesiastul,

„o vreme pentru a iubi și o vreme pentru a urî” (Qohelet 3:8). Și, de-a lungul textelor, ni se propune să înțelegem ce înseamnă „a părăsi” și „a urî”. Pe scurt, abordând Scriptura, nu pătrundem într-un catalog de certitudini, pe care să le fluturăm, și de imperative, cărora să ne supunem orbește, ci mai degrabă în perimetre de reflecții și de meditații, în care trebuie să persistăm. Textele biblice pe care le citim se rumegă îndelung. De altfel, este ritmul cerut pentru orice persoană cu care ne aflăm într-o relație de lungă durată: e nevoie de timp pentru „a înțelege” ce spune acea persoană.

Afirmații intempestive

Mi s-a întâmplat să scriu câteva studii cu privire la familia în Scriptură. Această cărticică este de un alt fel: ea nu intenționează să ofere un fel de descriere a ceea ce este familia pornind de la textele biblice, ci încearcă să arate în ce mod Scriptura pune familia în discuție. Faptul că ar trebui, precum am citat, „să ne urâm tatăl, mama” și toate rudele pentru a-L urma pe Hristos (*cf.* Luca 14:26) face parte, chiar de pe buzele lui Hristos, din acele afirmații intempestive, din acele decalaje permanente care cheamă la o nouă reflecție asupra a ceea ce credeam a fi lucruri dobândite, certitudini, repere. Bineînțeles că familia este

importantă în Scriptură, bineînțeles că este promovată acolo, dar nu numai. Ea este de asemenea arătată acolo ca un loc de încercare – ceea ce nu este, de altfel, neapărat o critică –, ca un grup de care trebuie să te eliberezi, ca un creuzet în care Dumnezeu este prezent și modifică, transmută formele și normele ce se credeau a fi statornicite. Astfel, dacă Dumnezeu ni se dezvăluie ca Tată, mai putem noi oare să numim „tată” pe vreun om? Nici în ruptul capului, răspunde Iisus (*cf.* Matei 23:9)! Aceasta nu înseamnă că paternitatea omenească devine desuetă; dar suntem îndemnați mai întâi să tăcem, să nu dăm drumul teoriilor automate pe care le-am înmagazinat. Suntem invitați să reflectăm, să medităm, să parcurgem Scriptura la care Hristos ne trimite fără încetare pentru a-i înțelege mai bine afirmațiile.

Ascultarea atentă a Scripturii înseamnă, deci, să pătrundem într-un atelier în care va trebui să ne lăsăm supuși întrebărilor, să ne regăsim în cutare povestire, în cutare aforism, să punem întrebări Scripturii, la rândul nostru, să ne înnoim gândirea prin Duhul (*vezi* Efeseni 4:23), să dezbatem între noi, să vorbim despre noi înșine și despre experiențele noastre de familie. În timpul manifestărilor pe care le-am menționat mai sus, partizanii fiecărei tabere își exprimau câteodată părerile; de ce să nu facem acest demers împreună, adresându-ne unii altora,